

## PAPER DETAILS

TITLE: Pentekostal Hiristiyenligin Kiliseler Arasinda Konumu

AUTHORS: Özlem TOPCAN

PAGES: 209-232

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1151227>

## PENTEKOSTAL HIRİSTİYANLIĞIN KİLİSELER ARASINDA KONUMU

Özlem TOPCAN\*

### Öz

Protestanlığın evanjelik kanadı içinde XX. yüzyılda bir akım olarak ortaya çıkan Pentekostal Hıristiyanlık, kutsalı tamamıyla bireysel deneyimlerde arayan ve ruhsal birliği vurgulayan mistik bir dini harekettir. Farklı söylem ve örgütlenme yapısıyla Hıristiyanlığın dünya geneline yayılmasında önemli bir görev üstlenen hareketin, Roma Katolikliğinden sonra ikinci büyük grup olduğu iddia edilmektedir. Dolayısıyla mevcut geniş kitlesi bu hareketin Hıristiyan birliği içerisindeki yerinin ne olduğu sorusunu akla getirmektedir. Bu nedenle hareketin Kuzey Amerika’da ortaya çıkışından günümüze kadar uluslararası ökümenik meselelere yaklaşımının irdelenmesi önemli görülmüştür. Çalışmamız; Pentekostal Hıristiyanlık ile Küresel Ökümenik hareket arasındaki ilişkinin durumunu geçmişten günümüze ortaya koymayı ve ökümenik misyona Pentekostal katılımı teşvik eden ökümenizm hakkında bilgiler/yöntemler sunabilmeyi hedeflemektedir.

**Anahtar Kelimeler:** Pentekostalizm, Ökümenizm, Diyalog, Kutsal Ruh, Karizmatik Hareket, Reform Kiliseleri, Luteriyen Kiliseleri, Dünya Kiliseler Konseyi

---

\* Dr. Öğretim Üyesi, Akdeniz Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Felsefe Bölümü Türk-İslam Düşüncesi Tarihi ABD  
e-posta: ozlemtopcan@akdeniz.edu.tr ORCID: 0000-0002-3772-7022  
Atıf/Cite as: Topcan, Ö. (2020). Pentekostal Hıristiyanlığın Kiliseler Arasında Konumu. Dini Araştırmalar, 23 (57): 209-232, DOI: 10.15745/da.723628

## **The Status of Pentecostal Christianity among the Churches**

### **Abstract**

Emerged as a movement within the evangelical wing of Protestantism in the 20<sup>th</sup> century, Pentecostal Christianity is a mystical religious movement that seeks holiness in a purely individual experience and emphasizes spiritual unity. This movement, assumed an important role in spreading Christianity to the world is claimed to be the second largest group after Roman Catholicism with its different discourse and organization structure. Its mystical aspect, especially affects churches in the northern hemisphere as well as the southern hemisphere and the movement's activities are considered a harvest of new souls collected by the Holy Spirit. Therefore, this situation raises the question of what is the place of the movement within the Christian unity. For this reason, it is important to examine the participation of the movement in the issues of ecumenical unity since its emergence in the North of America.

This article aims to reveal the relationship between Pentecostal Christianity and the global ecumenical movement and tends to provide a way of thinking about ecumenism encouraging Pentecostal participation in the ecumenical mission. Although Pentecostal movement defined as an ecumenical spirit has shown a negative attitude towards formal ecumenical processes in the early period, it has recently changed the way of approaching regional and international ecumenical negotiations. The aim of bilateral dialogues between Pentecostals and other historical churches seems to be on developing mutual respect and understanding rather than structural unity. The next will show whether these visible associations for now will become a realistic dialogue goal that includes structural unity in the future, or to form a spiritually invisible unity that moves freely in spirit without the need for a structural unity.

**Keywords:** Pentecostalism, Ecumenism, Dialogue, Holy Spirit, Charismatic Movement, Reformed Churches, Lutheran Churches, World Council of Churches.

### **Summary**

Pentecostal Christianity is a movement that seeks holiness completely in individual experiences and supports spiritual unity. The most basic teaching, which distinguishes Pentecostalism from other Protestant groups, is the baptism with the Holy Spirit and Spiritual gifts such as speaking in tongues, prophecy and healing. They believe that God communicates directly with

individuals rather than churches. Pentecostalism creates unity in diversity because it seems a cultural movement rather than a single church. Its mystical character is an important factor spreading of Pentecostalism worldwide. Especially, in the last few centuries, tendency of rational logic towards belief in modern Western thought, ignoring the mystical aspects of the individual's spirit contributes to the rapid spread of Pentecostalism.

The term “ecumenism” today generally refers to the movement that seeks to achieve cooperation among divided Christian churches. The main desire to unite Christians comes from religious concerns, difficulties in missionary activities, to stand strong against other religions and secularization that cause abstraction from religious social life. It is important to examine the approach of the Pentecostal movement to the international ecumenical issues since its emergence of 1906-9 in North America. Pentecostal churches have been indifferent to the emergence of the Union of Ecumenical Churches as an institution in the first place. They define themselves as “an ecumenical spirit” and believe in invisible church unity. Therefore, their perceptivity could not reconcile with the World Council of Churches.

Pentecostals were reluctant to trust bishops and church leaders based on education and career, rather than acquiring gifts that were manifestations of the Holy Spirit. World Council of Churches excluded them at the beginning. Pentecostals did not have a common church doctrine since their emergence and they were often described as a cult caused the movement to be ignored, humiliated, and even directly rejected. Pentecostals worldwide have been described by more traditional churches as "populist", "shallow", and “consumerist”, "cult-like", "fundamentalist".

Although Pentecostals initially did not show interest in the ecumenical movement, in the second half of the 20<sup>th</sup> century they began to participate. However, the primary steps were to establish and develop global cooperation among themselves. For this purpose, they first organized an “International Pentecostal Congress” in Amsterdam in 1921. Thus, the cooperation with churches in neighbouring countries began to develop gradually. National associations were established in North America, Central and South America, Great Britain, Germany, India, Africa and Taiwan. These organizations contributed to the cooperation required to create and maintain an international fraternity among Pentecostal groups with different socio-cultural backgrounds, theological emphasis and practices. International cooperation between Pentecostals brought a number of important results. First, it provided formation

of the Pentecostal World Union and a global cooperation organization. Second, British Pentecostal Donald Gee (1891-1966) and South African Pentecostal David J. Plessis (1905-87) emerged as ecumenical pioneers. Especially in the 1960s, Du Plessis initiated the first official ecumenical relations with the Charismatic movements in the Roman Catholic Church, the World Council of Churches and mainstream churches.

Until the 1960s, the Roman Catholic Church strongly opposed the activities of the ecumenical union developed contemporary co-operative projects for faith, mission, evangelism, international aid, interfaith dialogue, social justice and the situation of the oppressed groups. However, the Catholic Church changed its attitude in the Second Ecumenical Council of the Vatican (1962-65) and established a "Secretariat (Christian Union Secretariat)" for the unity of Christians. The first preliminary meeting between the Secretariat that promoted the Christian unity and a group of Pentecostal leaders took place in 1970. The first round of dialogue between them began in 1972 and each of the dialogues held in five years to encourage mutual understanding rather than organic union. The Roman Catholic dialogue with Pentecostals is one of the oldest ecumenical dialogues.

Ecumenical experiences between different denominations of Christianity has resulted simply better relations such as tolerance, mutual respect and cooperation. International ecumenical dialogue efforts involving Pentecostals especially, help to resolve issues impossible a century ago. On the one hand, it seems that the goal of the Pentecostal interest and participation in ecumenism is to combine each of the different religious organizations while preserving their unique qualities. Their building of bridges between various groups includes unity in diversity. On the other hand, the purpose of bilateral dialogues between Pentecostals and other historical churches and the realization of ecumenism is on developing mutual respect and understanding rather than structural unity. Actually, time will show whether these visible associations for now will become a realistic dialogue goal that includes structural unity in the future, or to form a spiritually invisible unity that moves freely in Spirit without the need for a structural unity. However, if the Pentecostal process continues in its current form and other Christian groups cannot produce solutions to prevent the rapid spread of the Pentecostal movement, 21<sup>st</sup> century is considered to be the era of the rise of Pentecostalism.

## Giriş

Pentekostalizm Tanrı'nın yaşama doğrudan aktif katılımını ve mucizelerini vurgulayan ruh eksenli dini bir harekettir. Kendisini diğer Protestan gruplardan ayıran en temel öğretisi Kutsal Ruh vaftizi ve Ruhsal bağışlardır/lütuflardır. Tanrıyla yakınlaşmayı ve bireyin Kutsal Ruh'la dolması olarak tanımlanan Kutsal Ruh vaftizi, kaynağını Elçilerin İşleri Kitabı'nda anlatılan Pentekost Günü'nden alır. O gün Kutsal Ruh havarilerin üzerine ateşe benzer lisanlar/diller şeklinde inmiştir. Ardından Tanrı'nın Ruhuyla dolup Tanrıya tanıklık eden havariler, farklı dillerde konuşmak, şifa bahşetmek, kehanette bulunmak ve yeryüzünde Tanrı'nın kudretini yürütmek gibi mucizevi güçlere ve yeteneklere sahip olurlar. Bugün Pentekostal inanışa sahip Hristiyanlar pentekost günü yaşanan bu tecrübenin/ruhani deneyimin günümüzde de yaşanabileceğini iddia ederler (Topcan 2018:22).

Hristiyanlığın mistik bir yorumu olan Pentekostalizm, Latin Amerika, Güney Afrika ve Asya'nın bazı bölgelerinde Hristiyanlığın hızla yayılmasını sağlamaktadır. Bu hareket güney yarımkürede olduğu kadar kuzey yarımkürede de yer alan kiliseleri etkilemektedir ve hareketin faaliyetleri Kutsal Ruh'un topladığı yeni bir ruhlar hasadı olarak değerlendirilmektedir (Woodhead 2004:156-157).

Mistik karakteri Pentekostalizmin dünya genelinde hızlı bir şekilde yayılmasında önemli bir etkidir. Özellikle son birkaç yüzyılda Modern Batı düşünce dünyasında inanca yönelik rasyonel mantık çerçevesinde yaklaşımlar sergilenmesi, bireyin ruh dünyası, dinin mistik yönlerinin görmezden gelinmesi hızlı yayılıma katkı sunmaktadır. Çünkü salt maddeye dayalı ilerlemeyi esas alan, metafizik unsurları önemsemeyen hatta aşağılayan tavırları Modern Batı'nın zihinsel bir gerileme sürecine girmesine ve perspektif kaybı yaşamasına yol açmıştır (Dönmez 2009:15). Batı toplumlarında inanç alanında ortaya çıkan bu ruhsal boşluk bireylerin yeni mistik hareketlere ilgi göstermesine sebep olmaktadır. Pentakostal hareketin inanç esaslarında yer alan ve dini ritüellerinde pratik uygulamalarına yansıyan metafizik unsurların kitleler üzerinde çekim alanı oluşturduğu açıkça görülmektedir.

Hristiyanlığın dünya geneline yayılmasında önemli bir görev üstlenen ve Roma Katolikliğinden sonra ikinci büyük grup olduğu iddia edilen (Anderson 2004:1; Phan 2011:259; Murphy ve diğerleri 2015:286) Pentekostal hareketin, Hristiyan birliği içerisindeki yeri merak konusu olmuştur. Bu nedenle hareketin Kuzey Amerika'da ortaya çıkışından günümüze kadar uluslararası ökümenik meselelere yaklaşımı ve katılımının irdelenmesi önem arz etmekte-

dir. Dolayısıyla çalışmamız Pentekostalizm ve Ökümenizm arasındaki ilişkiyi ortaya çıkarmayı hedeflemektedir. Doğası gereği “ökümenik bir ruh” olarak tanımlanan Pentekostal hareket, her ne kadar ilk dönemlerde resmi ökümenik süreçlere yönelik menfi bir tavır sergilese de son zamanlarda bölgesel ve uluslararası ökümenik müzakerelere yaklaşım tarzı değişmiştir.

### 1. Ökümenizm ve Pentekostalizm

Grekçe “oikoumene” kelimesinden gelen ökümen, “*ikamet edilen dünya, bütün dünya*” anlamına gelmektedir (Staples 1998:161). Hıristiyan olmayanlara karşı, Hıristiyanların tamamını ifade etmek için kullanılan bu kavram, teolojiden ziyade yaşanan coğrafyayı ifade etmektedir. Kavram 20. yüzyıldan itibaren, bölünen Hıristiyanları bir araya getirme anlamında kullanılmış ve Hıristiyan birliği için yapılan her türlü faaliyet ve çalışmalara “Ökümenizm” ya da “Ökümenik Hareket” denilmiştir. Bu amaç doğrultusunda 1948 yılında pek çok Protestan ve Ortodoks Kiliseleri bir araya gelerek Dünya Kiliseler Birliğini (World Council of Churches) kurmuşlardır (Eroğlu 2005: 34-35). İnanç, misyon, evanjelizm, uluslararası yardım, dinler arası diyalog, sosyal adalet ve ezilen grupların durumuna yönelik çağdaş ökümenik projeler geliştiren birliğin faaliyetlerine 1960'lara kadar Roma Katolik Kilisesi katılmamış, şiddetle karşı çıkmıştır. Katolik Kilisesi'nin bu dönemlerde kiliselerin birliği meselesine karşı resmi tutumu, istişarede bulunmak için zaman istemek, gelişmeleri beklemek, görmek ve ihtiyatlı davranmak şeklinde olmuştur. Ancak II. Vatikan Konsili'nde (1962-65) tavrını değiştiren Katolik Kilisesi, konsilde alınan ökümenizm kararı sonrası Hıristiyanların birliği için bir “Sekreteryaya (Hıristiyan Birliği Sekreteryası)” kurmuştur. Yeni misyon anlayışı çerçevesinde 1964 yılında Papa Paul VI. tarafından yayınlanan “Unitatis Redintegratio (Yeniden Entegrasyon Ünitesi)” kararıyla ökümenizm, Vatikan Konsili'nin başlıca konularından biri haline gelmiştir. Katolik kilisesinin ökümenizm hususundaki tavır değişikliğinde, modern dünyaya açılma ve ulaşma amacına yönelik kilisesin tabiatı ve misyon anlayışında ihtiyaç duyulan yenilenme arayışı etkili olmuştur. (Stone 2003: 144; Güngör 2016: 103-107). Kiliseler arasında yanlış anlaşılmalara gidermek ve uzlaşmayı teşvik etmek noktasında II. Vatikan Konsili, Katolik Kilisesi'nin uluslararası diyaloglara bilfiil iştirakini ve ökümenik hareketin gelişimini sağlamıştır. Roma Katolikleri ve Pentekostaller arasındaki diyalog da bunlardan birisidir (Radano 2017: 54).

Hıristiyanları birleşme arzusuna iten pek çok neden olmuştur. Bunların başında dini kaygılar, misyonerlikteki sıkıntılar, farklı dinler karşısında güç-

lû durma isteği, dini sosyal hayattan soyutlamaya neden olan sekülerleşme gelmektedir. Bu sıkıntılar, ökümenik çalışmaların zaruretini ortaya koymuştur. Ökümenik hareketin kurumsallaşması için adımlar atılmaya başlanmış ve çoğunluğu Protestan delegelerinin oluşturduğu ilk konferans 1910 yılında İskoçya'nın başkenti Edinburgh'ta düzenlenmiştir (Eroğlu 2005: 60,66). Ökümenik hareketin bu ilk faaliyetleri ırk, cinsiyet, yaş ayrımı yapmadan birlik vurgusu ile ortaya çıkan Pentekostal hareketin doğduğu yıllara denk gelmektedir.

Hareket, 1906-9 yıllarında Afro-Amerikalı vaiz William Seymour'un öncülüğüyle Los Angeles'te ortaya çıkmıştır. Pentekostaller, kilise birliğinin görünür olmasından ziyade ruhsal, manevi bir birlik olması gerektiğine inanırlar. Kutsal Ruh ve ruhsal bağışlar/lütuflar etrafında oluşan bu manevi birliğin bireysel ve toplumsal yaşamın her alanını kapsadığına inanılır. Tanrıyla iletişime geçmenin tezahürü olarak görülen ruhsal armağanlar/lütuflar, Kutsal Ruh'un mevcudiyeti ve faaliyetinin tartışılmaz bir ispatıdır. Meselenin özeti şudur ki, kilisenin birliği, dışa dönük örgütlenme ve anlaşma biçimlerinde değil, gerçek Hristiyanların İsa adına Ruh aracılığıyla yaşadıkları manevi birliktelikte bulunmaktadır. En temel inanışları, Tanrı'nın kurumlarla yani kiliselerle değil bireylerle doğrudan iletişime geçmesidir. Yaşamlarının Ruh tarafından yönlendirildiğine inanan Pentekostaller, bağımsızlığa ve kendini geliştirmeye yönelik eğilim için manevi özgürlüğe sürekli vurgu yaparlar (Yong 2001: 4).

Tanrı'nın isteklerine/emirlerine tanık olduklarını iddia eden Pentekostallerin en temel hedefi, tüm kiliseleri bir araya getirmek ve Müjdeyi/İncili tüm dünyaya tebliğ etmektir. Pentakostaller şekilcilik, kurumsallık, ritüelcilik, kuralcılık, mezhepçilik vb. var olan insan örgütlenmelerine şüpheyle yaklaşmakla birlikte, kendi içlerinde birleştirici ökümenik unsurlara sahiptirler. Kaynağı itibariyle teolojisinin temelini oluşturan Kutsal Ruh vaftizi ve eskatolojik anlayış, onun ökümenik karakterini oluşturmaktadır. Pentekostallere göre Kutsal Ruh'ta vaftiz olma tecrübesi evrenseldir ve Ruh'un bu güçlendirici faaliyetine cinsiyet, ırk, sınıf farkları gözetilmeksizin tüm insanlar şahit olabilir. Bu nedenle Ruh'ta vaftiz eylemi, birlik, çeşitlilik, uyum ve değişimin hayati bir simgesidir. Günümüzde maneviyat her ne kadar bireyin kendi kendini gerçekleştirmesi ile ilgili bir mesele olarak anlaşılrsa da, ilk Pentekostaller Kutsal Ruh'la dolmak eylemini kişinin kendini aşması, güçlenmesi ve ortak ilahi müjdeyi tebliğe katılması olarak görmüşlerdir. Pentekostal hareketin öğreti ve uygulamalarının merkezinde yer alan Ruh'ta Vaftiz teolojisinin önemi, kurumsal olmaktan ziyade kişisel ve kültürelidir. Zira bu teoloji, dolaylı şekilde



insanları dönüştürür ve kilisenin kültürel değerlerini yeniden düzenler. Kapsayıcı ve birleştirici olması nedeniyle Ruh vaftizi, ökümenik bir vizyondur. Öyle ki rekabetçi kilise geleneğinin ördüğü duvarların daha fazla muhafaza edilemeyeceğine dair umut ışığı olmuştur (Clifton 2012: 546).

Pentekostal eskatolojik anlayış, yaradılıştan ebedi hayata kadar yaşamın her alanını kapsamaktadır. Dünya hayatı ve ahiret hayatı olmak üzere iki aşamalı olan eskatolojik anlayışa göre Mesih'in gelişi yakındır, dolayısıyla toplumsal sorunların ivedilikle aşılması ve "ruhların kazanılması" gerekmektedir. Tanrıyla iletişime geçip bireysel dönüşümünü gerçekleştiren her birey, ilahi bir misyonla görevlendirildiğine inanır ve Tanrı Krallığını tesis etmek için çalışır. Bu nedenle Pentekostal ökümenik karakter, hem bireysel hem de sosyal dönüşümü ve gelişimi sağlayan eskatolojik bir anlayışa dayanmaktadır (Topcan 2018:85).

Temel misyonu yeryüzünde yaşayan herkesi Hristiyanlaştırmak olan Pentekostalizmin, tarihsel süreç içindeki gelişimi Klasik, Karizmatik ve Neo-Karizmatik olmak üzere üç evreden oluşmaktadır. Her bir evrede Kutsal Ruh'un tarihsel süreç içindeki birleştirici rolü bu hareketin ökümenik karakterinin yansıması olarak değerlendirilmektedir. (Topcan 2016:162). Örneğin, hareketin başlangıç noktası olarak bilinen Klasik Pentekostalizm, 1906-9 yıllarında Los Angeles'da Azusa Caddesi uyanışıyla ortaya çıkmıştır. Burada toplanan kalabalığın, Pentekost günü Kutsal Ruh tarafından vaftiz edilen İsa'nın havarileri gibi aynı dini tecrübe ile kutsandığına inanılır. Azusa dini uyanış hareketinin en önemli ökümenik unsurlarından birisi, farklı ırklara ev sahipliği yapmış olmasıdır. O yıllarda Kuzey Amerika'da yaygın olan ırkçı/ayrılıkçı zihniyet göz önüne alındığında hareketin ökümenik yapısı oldukça dikkat çekmiştir. Cinsiyet, yaş ve ırk ayrımı gözetilmeksizin herkes birlikte dua etmiştir. Bu şekilde kalplerin dönüşümü sağlanmış olup Hristiyan birliğinin önündeki engeller de kalkmıştır. Ruh'ta vaftiz edildikten sonra herkes, tek bir beden olmuştur. Buradan tüm dünyaya yayılan hareketin en önde gelen grupları, Tanrı Toplulukları (Assemblies of God) ve Mesih'te Tanrı Kilisesi'dir (Church of God in Christ). Böylece ilk Pentekostaller, Keswick, Baptist ve Wesleyci kutsallık kanadından gelen farklı grupları Ruh'un gücü altında Tanrı Toplulukları Kilisesi'nde bir araya getirmeyi başarmışlardır. Onlara göre farklı grupların var olması onları bir araya getiren tecrübenin/ruhani deneyimin yanında önemsiz kalmıştır (Yong 2001:10).

1960'lı yıllarda ortaya çıkan Karizmatik hareket, Pentekostalizmin ikinci ökümenik evresi olarak adlandırılmaktadır. Karizmatik hareket St. Markos

Episkopalyen kilisesi papazı Dennis Bennet'in, Kutsal Ruh vaftizini tecrübe ettiğini iddia etmesiyle başlamıştır. Bu deneyimin gazete ve dergilerde yayınlanması ses getirmiş ve diğer kiliselere de sıçramasına neden olmuştur. Protestan, Katolik, Ortodoks ve bağımsız kiliselerde bu deneyimin yaşanması üzerine karizmatik eğilimler oluşmaya başlamıştır (Topcan 2018:46-47). Ana akım kiliselerde yenilenme hareketlerine katılanlar, aynı zamanda Ruh'un ökümenik potansiyelinin farkına varmaya başlamıştır. Öyle ki Pentekostal maneviyat, teolojik ayrılıkların ötesinde birleştirici bir unsur olarak görülmüştür. Pek çok Hristiyan için, Pentekostal ruhani deneyim, daha fazla Kutsal Kitap okuma, adanmışlık ve daha derin motivasyonla yenilenmiş ruhsal bir yaşam anlamına gelmiş ve daha da önemlisi Tanrıyı zikredenlerle daha güçlü bağlar oluşmasına olanak sağlamıştır. Bunun yanı sıra, ana akım kiliselerdeki karizmatik patlama, resmi ökümenik faaliyetlere Pentekostal katılımı tetiklemiştir (Yong 2001:15).

Kutsal Ruh vaftizi deneyiminin 1980'lerden sonra tarihi evanjelik ve bağımsız kiliselerde uygulanmaya başlanması, hareketin üçüncü ökümenik evresini oluşturmuştur. Aslında Ruh'un bu ortak deneyimi, sadece farklı dini grupları bir araya getirmekle kalmamış, aynı zamanda birbirinden farklı kurumsal, coğrafi, kültürel, politik ve dinsel geçmişlerden gelen insanların ilişkilerini de kolaylaştırmıştır. Böylece inançlı Hristiyanlar medeni haklar, kürtaj gibi sosyal konularda, her zamankinden daha büyük bir cephede birleşme imkânı bulmuşlardır (Yong 2001:16).

## **2. Pentekostal Hareketin Uluslararası İşbirliği ve Resmi Ökümenik İlişkileri**

Pentekostal Kiliseler, Ökümenik Kiliseler Birliği'nin bir kurum olarak ortaya çıkmasına ilk etapta kayıtsız kalmışlardır. Görünmeyen bir kilise birlikteliğine inanan Pentekostaller, görünür birliğe sahip olan Dünya Kiliseler Konseyi gibi ökümenik organizasyonları, kendi anlayışları ile bağdaştıramamışlardır. Bununla birlikte ilgileri Kutsal Ruh'un tezahürleri olan armağanlardan/lütüflardan ziyade, eğitim ve kariyere dayanan piskopos ve kilise liderlerine güvenme konusunda isteksiz olmuşlardır. Teoloji ve kişisel tanıklığa vurgu açısından evanjelikleri kendilerine daha yakın görmüşlerdir (Rausch 2010: 943).

Pentekostal Kiliselerin ökümenik faaliyetlere uzak kalmasının nedeni, sadece kendilerinden kaynaklanmamıştır. Onlar Dünya Kiliseler Konseyine üye topluluklar tarafından dışlanmış, Katolik ülkelerde ayrımcılığa ve kendilerin-

ce eziyete maruz kalmışlardır. Örneğin, İtalya'daki Pentekostaller, Mussolini döneminde Katolik Kilisesinin desteğiyle zulüm gördüklerini iddia etmişlerdir (Rausch 2010: 944). Pentekostalizmin ortaya çıkışından itibaren ortak bir kilise öğretisine sahip olmaması ve genellikle bir tarikat olarak tanımlanması, hareketin gözardı edilmesine, küçük görülmesine ve hatta doğrudan reddedilmesine neden olmuştur. Dünya genelinde Pentekostaller, daha geleneksel kiliseler tarafından "halkçı", "sığ", "tüketici", "kült-benzeri", "köktendinci" olarak tanımlanmıştır (Cilifton 2012: 554). Bu gerekçelerin de etkisiyle Pentekostaller her ne kadar başlangıçta ökümenik harekete ilgi göstermeseler de, 20. yüzyılın ikinci yarısında ökümenik çalışmalara iştirak etmeye başlamışlardır. Ancak, öncelikli adımları kendi aralarında küresel işbirliğini sağlamak ve geliştirmek olmuştur. Bu amaçla yola çıkan Pentekostaller ilk olarak 1921 yılında Amsterdam'da "Uluslararası Pentekostal Kongre" düzenlemişlerdir. Böylece komşu ülkelerdeki kiliselerle ökümenik işbirliği tedrici olarak gelişmeye başlamıştır. Kuzey Amerika, Orta ve Güney Amerika, Büyük Britanya, Almanya, Hindistan, Afrika ve Tayvan'da ulusal birlikler oluşturmuştur. Bu kuruluşlar farklı sosyo-kültürel geçmişleri, teolojik vurguları ve uygulamaları olan Pentekostal gruplar arasında uluslararası bir kardeşlik oluşturmak ve sürdürmek için gereken işbirliğine katkı sağlamıştır (Vondey 2013: 10).

Dünya genelinde Pentekostaller arasında işbirliğinin önemli ölçüde gelişmesinde, ilki 1947'de Zürih'te, ikincisi 1949'da Paris'te ve daha sonra her üç yılda bir düzenlenen "Pentekostal Dünya Konferansları" etkili olmuştur. Pentekostaller arasındaki uluslararası işbirliği, bir takım önemli sonuçları beraberinde getirmiştir. Bunlardan ilki, herhangi bir ulusal kurum üzerinde yasama yetkisi olmasa da diğer Hristiyan gruplarında olduğu gibi küresel bir işbirliği kuruluşu olan Pentekostal Dünya Birliği'nin teşekkül etmesidir. İkincisi ise İngiliz Pentekostal Donald Gee (1891-1966) ve Güney Afrika'lı Pentekostal David J. Plessis (1905-87) gibi ökümenik öncüler ortaya çıkmasıdır. Bu iki şahsiyetin çabaları sayesinde Pentekostaller hem kendi aralarında hem de diğer Hristiyan gruplarıyla işbirliği yapmıştır. Özellikle Du Plessis 1960'lı yıllarda Roma Katolik Kilisesi, Dünya Kiliseler Konseyi ve ana akım kiliselerdeki Karizmatik hareketlerle ilk resmi ökümenik ilişkileri başlatmıştır. Son olarak, uluslararası işbirliğini destekleyen ulusal konsey ve kuruluşların oluşmasıyla birlikte resmi ökümenik birlikler gerçekleştirmeye başlamıştır. 1961 yılında Şili Pentekostal Kilisesi ve Şili Pentekostal Misyonaer Kiliselerinin ilk Pentekostal kiliseler olarak Dünya Kiliseler Konseyine katılmaları bu birliktelikleri daha görünür kılmıştır. Ardından Latin Amerika, Afrika ve Amerika Birleşik Devletlerinde yer alan kiliseler de bu hareket ile dayanış-

ma içinde olmuşlardır. Öte yandan, Pentekostal Kiliselerin Dünya Kiliseler Konseyine resmi üyeliklerinin kaldırılması ya da dışlanması dair endişeler 2000 yılında Ortak Danışma Grubu'nun kurulmasına yol açmıştır. Her yıl toplanan bu grup, Pentekostaller ve Dünya Kiliseler Konseyi arasındaki teolojik tartışmaları ve çeşitli ökümenik etkinliklerde Pentekostallerin birlik, misyon, evanjelizm ve maneviyat konusundaki katkılarını değerlendirmektedir (Vondey 2013:11-12).

Pentekostallerin ökümenik faaliyetlere katılımı, bilim alanındaki çalışmaların başlamasına da yol açmıştır. Zira pek çok Pentekostal grubun entelektüel seviyesi, ökümenik müzakereler sırasında yetersiz kalmıştır. Bu nedenle 1970 yılında gerçekleşen 9. Pentekostal Dünya Konferansı'nda yapılan müzakereler neticesinde Amerika Birleşik Devletleri'nde çeşitli uluslararası ökümenik faaliyetlere katılmak ve katılımı daha görünür kılabilmek için Pentekostal Çalışmalar Topluluğu oluşturulmuştur. Bu topluluk, 1980'lerde kendi üyeleri adına, Dünya Kiliseler Konseyi'nin teolojik çalışmalar grubu olan İnanç ve Düzen Komisyonu'nun davetlerini kabul etmeye başlamıştır. O zamandan beri toplumun üyeleri çoğalmış, Roma Katolikleri ile gayri resmi müzakerelere ev sahipliği yapmaya başlamıştır. Pentekostaller arasında, organize bir ökümenik düşünce kuruluşu olarak hizmet etmek üzere 2001 yılında bir Ökümenik Çalışmalar Çıkar Grubu kurulmuştur. Buna benzer topluluklar, araştırma ağları ve yayınlar, Afrika, Asya, Avrupa ve Latin Amerika'da da kurulmuştur (Vondey 2013:13). Pentekostal hareketin ökümenik harekete iştirak etmesi, dünya genelinde bir açılım ve dönüşümdür. Yeni kurulan ulusal konseyler, komisyonlar ve dünya çapındaki dostluklara üyelik, Pentekostal Kiliseler arasında uzlaşmaya ve örgütlenmeye katkıda bulunmuş ve bu da ökümenik müzakerelerin diğer geleneklerle daha iyi bir temel oluşturmasını sağlamıştır. Karizmatik hareket tarzında Pentekostal maneviyat ve uygulamaların ana akım kiliselerde ortaya çıkışı, Pentekostalizmin dünya genelinde ökümenik tanınırlığını göstermiştir. Bu karşılıklı anlaşmalardan bir kısmı, Katolik karizmatik hareketteki ökümenik tutkunun sonucudur. Diğerleri ise Anglo-Avrupa'nın küresel meselelere ilişkin kaygılarından kaynaklanmaktadır. Dolayısıyla bu kaygı, Pentekostallerin geniş çaplı varlığını kapsamaktadır. Bugün Pentekostaller arasındaki ökümenizm, çeşitlendirilmiş küresel ve uluslararası bir ilişki olarak nitelendirilmektedir.

21. yy. başlarında Pentekostaller, ökümenik faaliyetlere, genellikle taban düzeyinde bölgesel, ulusal ve uluslararası katılım sağlamaktadırlar. Dünyanın özellikle güney kısmının pek çok yerinde Pentekostalizm, tarihi kiliselere

meydan okumaya devam etmektedir. Bu ülkelerdeki ökümenik müzakerelerde papazların ve idarecilerin mevcut ulusal forum ve organizasyonlara katılımı kendi sosyo-kültürel durumlarına bağlı olarak yürümektedir. Batı dünyasında bilinen kurumsal diyalog, ökümenik ilişkilerin en başat şeklidir. Bu amaçla Pentekostalizm de Roma Katolik Kilisesi, Dünya Kiliseler Konseyi, Reform Kiliseleri Dünya Toplumu, Lutheran Dünya Federasyonu ile resmi ökümenik müzakerelere katılmıştır (Vondey 2013:14).

### 3. Pentekostaller ile Roma Katolikleri Arasında Diyalog

Pentekostalizm, Latin Amerika'da Protestanlığın en hızlı gelişen koludur. Latin Amerika'da geçtiğimiz yüzyılın ilk yıllarında nüfusun %90'ını oluşturan Katolikler, 1970'lerden sonra %69 düşmüştür. Pentekostal ve Karizmatiklerin nüfusu ise 1970 yılında 12,6 milyon iken 2005'te 156,9 milyona ulaşmıştır. Pentekostaller, 1970 yıllarından önce bölge nüfusunun sadece %4'nü oluşturmaktaydı (URL-1, 2006). Araştırmalara göre, Pentekostal kiliselere katılmak üzere her yıl binlerce (8.000 ila 10.000) Katolik, mensup olduğu kilisesini terk etmiştir. Son zamanlarda Latin Amerika kiliseleri üzerine yapılan bir çalışmanın sonuçlarına göre, her yedi Latin Amerikalı kişiden birinin Katolik kilisesinden ayrıldığı ifade edilmiştir. Katolik Hıristiyanlıktan Pentekostal Hıristiyanlığa geçiş, iki taraf arasında kayda değer bir gerginliğe yol açmıştır (Rausch 2010:934).

Genel olarak bir dinden diğerine dönme olarak ifade edilen proselitizm, günümüz Hıristiyanları için farklı bir anlam ifade etmektedir. Proselitizm, Hıristiyanların farklı din mensuplarını kendi mezheplerine kazandırmak için yaptıkları misyonerlik faaliyetlerinden ziyade, bir Hıristiyan grubun başka bir Hıristiyan grubundan olanı kendi grubuna kazandırma gayreti olarak değerlendirilmektedir (Eroğlu 2005: 51). Pentekostallerin çoğu, kilise yaşamında aktif olmayan Katolikleri, kendi grubuna çekmeye çalışır. Gerginliği tırmandıran proselitizm için Kardinal Walter Kasper Katolik Kilisesi'nden ayrılıp, Pentekostal cemaatlere katılanların ne bulduklarını sorgulamış ve Pentekostalizm karşısında Katolik Kilisesi'nin kendisine yönelik olarak da eleştirel bir yaklaşımla hareket etmesi gerektiğini savunmuştur. Ancak birbirinden ders almak yerine, Katolikler ve Pentekostaller Latin Amerika'da çok uzun süredir kalıplaşmış yargılarla birbirlerini görmezden gelmektedir. Şöyle ki; Katolikler, Pentekostalleri hizipçi bir grup olarak görerek proselitizm ile suçlamakta ve ABD'den para aldıklarını iddia etmektedirler. Pentekostaller de Meryem ve ünlü İspanyol azizlerini kutsamaktan ziyade, tapınma karmaşası

içinde olan Katolikleri senkretiklik ve döneklikle suçlamaktadır. Onlar Katolik Kilisesi'nin diğer Hristiyan topluluklara nazaran ayrıcalıklı olduğunu dile getirmektedirler. Yine onlar Katolik Kilisesi tarafından zulüm gördüklerini ve Latin Amerika ülkelerinin çoğunda ayrımcılığa maruz kaldıklarını, sıkıntıya düştüklerini ifade etmektedirler. Örneğin; Nikaragua'da, Pentekostal Kiliselerden vergi alınmaktadır. Paraguay'da Katolik kurumlar ve okullar genellikle sübvansé edilir ve vergiden muaf tutulur. Dominik Cumhuriyeti devlet okullarında Katolik doktrini ve ahlaki öğretilir. Kolombiya ve Şili müfredatlarında Katolik din dersleri yer alır. Bolivya'da ise Katolik ayrıcalığı anayasal güvence altındadır (Rausch 2010:935-936).

Pentekostal ve Katoliklerin karşılıklı olarak birbirlerini yok saymaları ve görmezlikten gelmeleri, 20. yüzyılın ilk yarısına kadar devam etmiştir. Zira Pentekostal hareketin Kutsal Ruh'un vaftizi ile elde edilen manevi güce vurgu yapmaları, bu deneyimin tezahürü olarak farklı dillerde konuşmaları, şifa dağıtmaları ve geniş izleyici kitlesini cezbeden ibadet biçimleri, halk arasında derin bir merak uyandırmıştır. Hastalıkları olan insanlar Pentekostallerin şifa merkezlerine akın etmişlerdir. Şifa bulan pek çok kişi de bu hareketin ateşli birer takipçisine dönüşmüştür. Zenginlik, refah müjdesi adıyla anılan bolluk ve bereket öğretisi, hareketin kitleler arasında yayılmasına ve ana akım kiliselere sıçramasına neden olmuştur (Synan 2001: 150).

Diğer yandan 1970'li yıllarda, Kutsal Ruh'un doğrudan deneyimlenmesi olgusu ana akım kiliselere sirayet etmiş ve tedrici Pentekostalleşme süreci başlamıştır. Karizmatik akım olarak adlandırılan bu süreçte, Hristiyanlığın hemen hemen her dini grubunda karizmatik bir kanat oluşmuştur. Örneğin Roma Katolik Kilisesinde Kutsal Ruh vaftizi ve Ruhsal bağışlara yönelik Pentekostal inanç ve uygulamaların benimsenmesi, Pentekostal ve Katolikler arasında potansiyel bir köprü oluşturmuştur. Çoğunluğu Katoliklerin oluşturduğu Karizmatikler, 1970'de 4 milyon iken 1990'da 140 milyona yükselmiştir. Katolik, Ortodoks ve Protestanlık gibi ana akım kilise mensupları, kendi kimliklerini ve temel inançlarını yerinden etmeden karizmatik pratikleri uygulamaya başlamıştır. Katolik Karizmatik yenilenme özellikle Latinler arasında binlerce ev eksenli dua gruplarının oluşmasına neden olmuştur. Katolik Karizmatikler, doktrinsel yapı olmadan Pentekostal deneyimini kabul etmişlerdir (Rausch 2010:935-938). Geleneksel sınırlar içinde ve ötesinde, çok farklı kiliselere mensup olan insanlar arasında eşsiz ilişkiler kurulmasına neden olan Karizmatik yenilenme, mezhepsel hiyerarşiler tarafından ya da biçimsel teolojik konuşmalar yoluyla organize edilen eklektik bir hareket değil, Ruh'un in-

sanları ibadetle bir araya getirmesi olarak algılanmıştır. Mezhepsel ayrımları, inançları ve dini gelenekleri gözetmeden insanlar arasındaki iletişimi sağlayan bu akım, aynı zamanda insanların kendi gelenekleri içinde kalmalarını sağlamıştır (Clifton 2012: 552).

Katolikler ve Pentekostaller arasında özellikle kilise öğretileri konusunda ciddi teolojik farklılıklar vardır. Ortodoks, Anglikan ve Lutheran kiliseleri gibi Roma Katolikleri de, temel kilise öğretilerinin sürdürülebilirliğine odaklanırlar. Her ne kadar farklılıkları olsa da, Katolikler kiliseyi görünür, Mesih tarafından kurulan tarihsel bir topluluk olarak kabul ederler. Pentekostaller ise, genellikle Hıristiyanlığın özüne dönmek olarak ifade edilen restorasyon temelli kilise öğretisini benimserler. Pentekostalizm'in özü, Yeni Ahit'le tutarlı Apostolik zamanın deneyimine ve inancına geri dönmektir. Onlar, mevcut kiliselerin, havariler döneminde kurulan kilisenin varlığını devam ettiremediklerini iddia ederler. Bu nedenle pek çoğu Katolikleri Hıristiyan olarak görse de, Roma Katolik Kilisesinin ilk kilisenin bir parçası olduğunu kabul etmezler. Pentekostal hareketi geniş yelpazesi ile bir arada tutan şey, Kutsal Ruh vaftizidir. Kutsal Ruh vaftizine eşlik eden dillerde konuşma deneyimi Pentekostal teolojinin merkezinde yer alır.

1897 yılında Papa XIII Leo "Kutsal Ruh Üzerine" (Acta Sanctae Sedis, 27) adıyla yazdığı genelge, Katolik Kilisesinde Karizmatik akımın ortaya çıkmasına zemin teşkil etmiştir. Papa Kutsal Ruh'un yeterince bilinmediği ve takdir görmediği konusunda yakınmış ve insanlara Kutsal Ruh'a bağlılıklarını yenilemek için çağrıda bulunmuştur. O, Katolik Kilisesinde yüzyıllardır sadece sakramentlere, ayinlere ve doktrinlere önem verildiğini ancak Ruh'un gücü ve Hıristiyan yaşamındaki armağanlarına vurgu yapılmadığını dile getirmiştir. İkinci Vatikan Konsilinde ise Papa XXIII John Hıristiyanlara, havarilerin Kutsal Ruh'u nasıl tecrübe ettiklerini öğrenmek için Elçilerin İşleri kitabını okumalarını önermesi kiliseye canlılık ve yeni bir yaşam kazandırmıştır (Daniel 2010: 172). Konsil'de Ruh'un lütfu ve armağanlarına yönelik yeni bir vurgu yapılmıştır. Katolik Karizmatik Yenilenme Papa XXIII John tarafından önemli ölçüde teşvik edilmiş ve bu durum yeni bir Pentekost olarak adlandırılmıştır.

Roma Katolik-Pentekostal diyalogu, ökümenik öncü Davis Du Plessis tarafından başlatılmıştır. Hıristiyan birliğini teşvik eden Sekretarya ile bir grup Pentekostal lider arasındaki ilk ön görüşmeler 1970'de gerçekleşmiştir. 1972'de başlayan diyalogun beş evresi vardır ve son aşamanın çalışmaları 2008'de tamamlanmıştır. Diyalogların her biri organik birlikten ziyade, kar-



şılıklı anlayışı teşvik etmek amacıyla beş yılda bir araya gelerek gerçekleşmiştir. Bu aşamaların her biri, kapsamlı raporlar ile sona ermiştir. Uluslararası Katolik-Pentekostal diyalogu, Roma Katolik Kilisesi'nin en eski ökümenik diyaloglarından birisidir. İkili arasında oluşan bu gelişmeler “yüzyılın din alanında en önemli olaylarından biri” olarak düşünülmüştür. Diyalog, Pneuma ve diğer dergilerde geniş ölçüde yer bulmuş ve üzerine çeşitli doktora tezleri yazılmıştır (Anderson 2014: 255).

Uluslararası Roma Katolik-Pentekostal diyalogunun ilk aşaması 1972-1976 yıllarında gerçekleşmiştir. Ön görüşmelerin yanı sıra Zürih (1972), Roma (1973), Almanya (1974), Venedik (1975) ve tekrar Roma (1976) olmak üzere beş oturumda tamamlanmıştır. Müzakerelerde ele alınan konular “Kutsal Ruh Vaftizi”, ile “Ruh’u Anma ve Yeniden Doğuş”, “Ruhsal Armağanlar”, “İbadet”, “Muhakeme”, “Dua ve Övgü Arasındaki İlişki” olmuştur (Hollenweger 1997:167).

Pentekostal katılımcıların her biri sadece kendi bireysel kiliselerini temsil ettiklerinden dolayı, Katolikler gibi tek bir ses olamamış ve ortak bir tasarrufta bulunamamışlardır. Örneğin Du Plessis, bir hareketi ya da mezhebi temsil etmediğini açıkça ortaya koymuş ve kendi ifadesini beyan ettiğini dile getirmiştir. Diğer Pentekostal katılımcılar da, her şeyden önce dağınık ve yaygın bir hareketin adına konuşamayacaklarını ve kendi aralarındaki farklılıkların aşılabilir olduğunu bilincinde olduklarını belirtmişlerdir. Bu nedenle bu toplantılar, karşılıklı anlayışın geliştirildiği bir tür tanışma niteliğinde olmuştur. İlk turun sonunda, gelecek toplantılarda müzakere edilecek konulara dair sınırlamalar getirilmiş, Pentekostal liderlerin ihtilaflı ve zorlu teolojik meseleleri müzakere edecek yeterli donanımına sahip olmadığı anlaşılmıştır. Diyalog Roma Katolik Kilisesi tarafından ciddiye alınmış ve devam ettirilmek istenmiştir (Robeck 2007:2).

Diyalogun nihai raporuna göre karizmatik hareket her ne kadar bir peygamberlik karakterine sahip olsa da, nihai amacının kiliseyi güçlendirmek ve kilise hayatına tam katılım sağlamak olduğu değerlendirilmiştir. Dolayısıyla Mesih'in bedeni ve kilisesi içinde bir yenilenme hareketi olan karizmatik hareketin, kilise makamlarını tanıması, rekabet içinde olmaması ve kiliseden ayrı düşünülmemesi gerektiği şeklindeki ifadeler de raporda yer almıştır (Final Raporu 1972-76, 31 ).

Diyalogun ikinci aşaması 1977-1982 yılları arasında daha donanımlı Pentekostal bir grup ile yürütülmüştür. Roma (1977 ve 1979), Venedik (1980), Viyana (1981) ve Minnesota'da (1982) gerçekleştirilen toplantılarda dillerde



konuşma, kutsal metinler ile gelenek arasındaki ilişki, Meryem ve şifa gibi temel konularda mutabakata varılmış, (Hollenweger 1997:170) neticeler nihai raporlara yansımıştır (Final Raporu 1977-82). Bu süreçte Pentekostal katılımcılar, Roma Katolik doktrin ve pratiği hakkında pek çok şey öğrenmiş, Meryem konusu önem kazanmıştır. Her iki taraf farklılıklarla baş etmek için diyalogun ne kadar önemli olduğunu anlamış, aralarında güven duygusu pekişmiştir. Meryem konusunun tartışılması, azizler komünyonunun doğasına ilişkin soruları da gelecekteki diyalogun gündemine taşımıştır (Robeck 2007: 2).

Diyaloğun Üçüncü Aşaması 1985-1989 yılları arasında İtalya (1985, 1987), Kaliforniya (1986), İsviçre (1988) ve Roma'da (1989) düzenlenen toplantılardan oluşmaktadır. Bu toplantılarda; azizler komünyonu, Kutsal Ruh ve Yeni Ahit Kardeşlik Vizyonu, kilise, sakramentler ve vaftiz konuları ele alınmıştır. Sonuçlar "Hıristiyan Kardeşliğine Bakış" adlı sonuç raporunda yayınlanmıştır (Hollenweger 1997: 173). Roma Katolikliğine göre Vaftiz, Mesih tarafından kurtarılanların kiliseye ve Hıristiyan kardeşliğine girişinin temelini oluşturmaktadır. Vaftiz ile İsa'nın ölümüne ve dirilişine dâhil olma arasındaki ilişkiyi Pentekostaller de kabul etmiştir. Bu hususlar vaftizin doğası hakkında daha fazla düşünmeye yol açmıştır. Vaftizin çok önemli olduğunu vurgulayan Pentekostaller, vaftizin Kutsal Kitapta açıkça öğretildiğini (*Elçilerin İşleri 2:38; Elçilerin İşleri 8:12, 36-39, Elçilerin İşleri 10: 34-38*) aynı zamanda İsa'nın buyruğuna itaatle uyulması gereken bir ayin (*Matta 28:19*) olduğunu belirterek vaftizin gerçekte kişisel bir inanç itirafı olduğunu vurgularlar. Dolayısıyla onlar bebek vaftizine karşı çıkarlar (Robeck 2007: 3).

Diyaloğun dördüncü aşaması (1990-1997) misyon ve evanjelizm üzerine odaklanmıştır. Müzakereler evanjelizmin teolojik temeli, kültür ve sosyal adalet ile ilişkisi ve proselitizm hakkında yapılmıştır. Evanjelizasyon ve proselitizm terimleri birlikte tanımlanmaya çalışılmıştır. "Evanjelizm, Proselitizm ve Ortak Tanıklık" (Evangelization, Proselytism, and Common Witness) adıyla yayınlanan nihai raporda, ökümenik şartlar göz önünde bulundurulmadan misyon yetkisinin yerine getirilemeyeceği, bir kilisenin başka bir Hıristiyan kilisesinden kendi kilisesine mensup kazandırma çabalarının proselitizm olarak tanımlanacağı vurgulanmıştır (Jambrech 2008: 72).

Diyaloğun Beşinci Aşaması (1998-2003) değişim (conversion) ve Hıristiyan İnisiyasyonu, İncil ve patristik bakış açısı ve Kutsal Ruh vaftizi konularını kapsamıştır. Her iki taraf da, en başından itibaren, Değişimin (conversion) Mesih'te kurtuluş için esas olduğunu ve nihai amacının günahlardan uzaklaşıp

Tanrı'ya hizmet anlamına geldiğini kabul etmiştir. Değişim konusunda Katolikler ve Pentekostaller arasındaki en büyük fark, değişimin Pentekostallerde olduğu gibi bir “hal” mi ya da Katoliklerdeki gibi “bir dizi karşılaşma ya da süreç” mi olduğudur. Değişim, Katolik öğretisine göre Hristiyanlığa giriş süreci bağlamında “Sözün ilanı, değişimi gerektiren İncil'in kabulü, inancın açıklanması, Vaftiz, Kutsal Ruh'un dökülmesi ve Evharistiya ayinine katılım” iken Pentekostallere göre, kişinin yönelim şekli, inançları, uygulamaları, günahattan uzaklaşıp Tanrı'ya dönmesi ve cemaate katılımı olarak anlaşılmaktadır. Pentekostaller, değişim, takdis, Kutsal Ruh vaftizi gibi kavramları Hristiyanlığa giriş kategorisi altında ifade etmezler (Robeck 2007: 8).

Katolikler ve Pentekostaller, değişimi ve Hristiyanlığa girişi soyut kavramlardan ziyade Yeni Ahit eksenli anlama eğilimindedir. Her iki grup için değişim deneyimleri çeşitli olmakla birlikte anlatılmalı ve kutlanmalıdır. Bununla birlikte değişim “hal” ve “oluşum” sürecidir. Kimi deneyimler diğerlerinden daha etkilidir, daha idrak edilebilir niteliktedir, dramatiktir ve irade ile ilgilidir. Değişimin tezahürleri de çeşitliliklerinde tanınır. Çağrısına göre bu bir “söz” ya da “hizmet” olabilir. Hem Pentekostaller hem de Katolikler değişimin geçerli bir deneyim olduğunu ve Tanrı'nın armağanı olduğunu kabul ederler. Her iki taraf için de İncil'i yaymanın farklı yolları vardır. Katolikler, vaftiz yeminlerinin yenilenmesini ve ruhsal inzivaları Hristiyanlığı yaymanın araçları olarak görmektedir. Vaftiz, Hristiyanlığa giriş ve yeni bir yaşamın başlangıcıdır, konfirmasyon töreni ile güçlendirilir ve Kutsal Ruh'u alır, evharistiya ayini sırasında Mesih ile bütünleşir. Aynı şekilde Pentekostaller müritlerini İncil'e kişisel bir cevap vermeye çağırır (Matta 28:19-20), evanjelizm ve misyon bağlamında toplumsal yaşama dahil eder. Bu nedenle Pentekostaller ve Katolikler misyon ve kişisel ilişkiler de dâhil olmak üzere çeşitli tanıklık ve evanjelizm biçimleriyle, Müjde/İncil'in tebliğ edilmesi ve yayılması hususunda güçlü bir bağlılık taşırlar. Sonuç olarak her iki taraf, İncil'in yüzyıllar boyunca hem pagan hem de laik toplumlarla temas ettiğine, bu toplumlarda zaman zaman derin bir Hristiyan dünya görüşü oluşturduğuna ve dönüştürücü bir rol üstlendiğine inanırlar. Tek amaç daha büyük bir toplumda Hristiyan kültürü oluşturmak ve Tanrı'nın krallığını kurmak için çaba sarf etmektir (Robeck 2007: 10-11).

Pentekostallerin katıldığı uluslararası ökümenik diyalog çalışmaları yüzyıl önce imkânsız olarak addedilen meselelerin çözüme kavuşturulmasını sağlamakla birlikte, diğer Hristiyan grupları arasında işbirliğinin oluşmasını sağlamıştır. Bu diyalogun önemli başarılarından bir diğeri de, Kutsal Ruh'un

hem Pentekostal hem de Katolik Kiliselerinde aktif olmasını, karşılıklı deneyimlerin paylaşılmasını ve öğrenmenin gerçekleşmesini mümkün kılmıştır. Proselitizm konusu, Hristiyan birliği açısından en büyük engellerden biri olarak görülmüş, derinlemesine incelenerek ileriye dönük olası çözüm önerileri getirilmiştir (Robeck 2011: 13).

Bu müzakereler neticesinde, Roma Katolik Kilisesinin mensup kayıplarını engelleme hususunda hedeflenen başarıyı yakaladığını söylemek için zaman içerisindeki gelişmeleri gözlemlemek gereklidir. Öte yandan, Pentekostal hareketin proselitizm içeren karakteri nedeniyle yayılmacı tavrını durdurmasını veya yavaşlatmasını beklemek iyimser bir beklentiden öteye geçmeyecektir.

#### 4. Pentekostaller ile Dünya Kiliseler Konseyi Arasında Diyalog

Dünya Kiliseler Birliği (World Council of Churches, WCC), dünya genelinde Hristiyan Kiliselerinden oluşan en kapsamlı modern ökümenik harekettir. Bu kuruluş, İsa Mesih'i Tanrı ve kurtarıcı olarak kabul eden kiliselerin kardeşliğini temsil eder. Amacı kiliseler arası işbirliği ve dayanışmayı sağlamaktır. 1948 yılında 147 üyeyle kurulan Dünya Kiliseler Birliği, günümüzde dünya çapında 592 milyon Hristiyan mensubu temsil eden 348 kurumsal üyesi bulunan bir yapıdır. Merkezi Cenevre'de olan bu hareketin 120 ülkeden katılımcısı bulunmaktadır. Ortodoks, Anglikan, Reform, Lutheran, Metodist ve Baptist dâhil çeşitli Protestan kiliselerin ve diğer birleşik ve bağımsız kiliselerin geniş bir temsilcisidir. Dünya Kiliseler Birliği, kuruluşu sırasında ağırlıklı olarak Avrupa ve Kuzey Amerika Protestan kiliselerinden oluşmakta iken, bugün çoğunluğu Afrika, Asya, Karayipler, Latin Amerika, Orta Doğu ve Pasifik ülkelerinden oluşturmaktadır (A Handbook of Councils and Churches 1985: 3).

Dünya Kiliseler Birliği, 1990'lı yıllarda kilisenin ortak vizyonu ve anlayışı konusunda müzakerelerde bulunmuş ve Pentekostallerle ökümenik işbirliğinin daha yaratıcı bir şekilde geliştirilmesi gerektiği sonucuna varmıştır. Bunun üzerine 1994 yılından itibaren Huibert van Beek başkanlığında "Kilise ve Ökümenik İlişkiler Ofisi" Latin Amerika ve Avrupa'daki Pentekostallerle bir dizi istişare toplantısı düzenlemiştir. Toplantıların neticesinde, Dünya Kiliseler Birliği temsilcileri ile Pentekostal Kiliselerin temsilcileri arasında yıllık müzakerelerde bulunmak için "Ortak Danışma Grubu" oluşturulmuştur. Başlangıçta samimi bir şekilde başlayan ilk tur, Eylül 1999'da Fransa Hautecombe'de toplanmış, sonrasında toplantı kaygıların ve önyargıların dile getirildiği bir tavır içinde geçmiştir. Pentekostaller, Dünya Kiliseler Birliği'nin Hristiyanlık karşıtı güçlerin eseri olduğunu ve mensuplarını aldattığını dile

getirmiş, Dünya Kiliseler Birliği temsilcileri ise Pentekostallerin dünya çapında gerçekleştirdikleri evanjelik faaliyetlerine eleştirilerde ve saldırılarda bulunmuşlardır. Her ne kadar görüş ayrılıkları sebebiyle sesler yükselse de zamanın daha iyi değerlendirilmesine karar verilerek sonraki yıllar için bir çalışma planı hazırlanmış, ikinci turun Brezilya'nın Porto Alegre kentinde düzenlenmesine karar verilmiştir. Bu turun sonunda ise katılımcılar düşünce özgürlüğü, İncil'i okuma, ibadet etme ve birlikte öğrenme olanaklarından keyif almış, çeşitli metodolojilerden faydalanarak ökümenik ilişkileri geliştirmeyi hedeflemişlerdir. Grup son toplantıda FaceBook kullanımı ile daha yakın temasta bulunmaya karar vermiştir (Robeck 2011: 15).

Dünya Kiliseler Birliğinin girişimi neticesinde yedi yıl süren toplantıların sonuçları halen uygulanmaktadır. Taraflar nihayetinde ökümenizmin ne olduğu hakkında farkındalık geliştirmiş, peşin hüküm ve önyargıları bir tarafa bırakmayı başarmışlardır. Bu girişimlerin somut faydalarından biri de, sadece dünyanın dört bir yanından katılımcıları bir araya getirmekle kalmayıp aynı zamanda çeşitli Pentekostal kiliselerin kendi aralarında diyalog geliştirmesine katkı sağlaması olmuştur (Robeck 2011:16).

#### 4.1. Pentekostaller ile Reform Kiliseleri Arasında Diyalog

1991'den bu yana her yıl Hristiyan Dünya Birliği Sekreterliği'nin (Secretaries of Christian World Communions) yıllık toplantısına katılan Pentekostaller, 1992 yılında Dünya Reform Kiliseler Birliği Genel Konseyi tarafından (World Alliance of Reformed Churches) olası bir diyalog için davet almıştır. Hristiyan Dünya Birliği Sekreterliği 1994 yılında düzenlediği yıllık toplantısında dikkatleri Güney Kore'deki Presbiteryen ve Pentekostaller arasındaki gerilime çekmiştir. Bunun üzerine 1995 yılında küçük bir Pentekostal grup ve Reform teologları bir araya gelerek diyalog girişimlerini başlatmış ve 1996'da, İtalya'nın Torre Pellice kentinde Pentekostal ve Dünya Reform Kiliseleri Birliği'ni temsil eden bir grup bir araya gelmiştir. 2000 yılında tamamlanan bu ilk tur tartışmaların sonuçları “Dünya ve Ruh, Kilise ve Dünya” başlığı altında yayınlanmıştır. Diyalogun ikinci turu için gruplar 2001'de yeniden yapılandırılmıştır. Ertesi yıl ikinci tur Şikago'daki McCormick İlahiyat Semineri'ndeki Dünya Hristiyanlığı alanında profesör olan ve Mesih'te Tanrı Kilisesi lideri Dr. David D. Daniels'ın önderliğinde yeniden başlamıştır. Gruplar, bu yılın ilerleyen dönemlerinde “Hristiyan İnanç ve Yaşamında Deneyim: İbadet, Müritlik, Toplum ve Adalet” başlığı altında ikinci büyük raporu tamamlamışlardır (Robeck 2011: 14).

Uluslararası Reform-Pentekostal diyalogu, iki gelenek arasında bir teolojik söylem ve uzlaşma örneği haline gelmiştir. Diyalog, iki grup arasındaki tarihsel düşmanlıkların üstesinden gelmek ve gelecekteki işbirliğini teşvik etmek için teolojik doktrin ve güncel meselelerle ilgilenmek üzere dünyanın dört bir yanından gelen akademisyenlerle gerçekleşmiştir. Bu başarının en açık şekilde görülebildiği alanlardan biri, Ruh ve kilise arasındaki ilişkinin incelenmesidir. Nihai raporlar kilisenin kimliği ve işlevleri konusunda ruh eksenli etkileri ortaya koymakta, Reform ve Pentekostal doktrin ve pratiğin bir araya gelmesine vurgu yapmaktadır.

#### 4.2. Pentekostaller ile Luteryen Kiliseleri Arasında Diyalog

Pek çoğu Luteryen Dünya Federasyonu (LWF) üyesi olan Luteryen Kiliseleri, 16. yüzyılda Katolik Kilisesi içinde başlayan Reform hareketleri sonucu ayrılmış ve dünyanın her yanına yayılmıştır. En ayırt edici özellikleri, imanın sadece Tanrı inayeti ile gerçekleşeceğini savunmalarıdır. Bazı Luteryen Kiliseleri'nde özellikle İskandinavya'da, Kutsal Ruh vaftizi ve Ruhsal Bağışlara yönelik Pentekostal inanç ve uygulamaların benimsenmesi, Luteryen Dünya Federasyonu'na bağlı Etiyopyalı Evanjelik (Luteryen) Mekane Yesus Kilisesi'nin karizmatik pratikleri uygulamaya başlaması hususları Luteryen ve Pentekostaller arasında olası diyaloglara ivme kazandırmıştır. 1970'li yıllarda, Fransa'nın Strasburg kentinde Ökümenik Araştırma Enstitüsü karizmatik uygulamalara yönelik bir dizi konferans düzenlemiştir. Ardından Luteryen Dünya Federasyonu temsilcilerinin, karşılıklı diyalog başlatmak üzere Pentekostallere teklif sunması üzerine 2004 yılında Luteryen-Pentekostal Çalışma Grubu oluşturulmuş ve Strasburg'da taraflar bir araya gelmiştir. Oldukça verimli geçen bu ilk toplantıda hem yöntem hem de gelecek müzakerelerde ele alınacak konular belirlenmiştir. Diğer toplantılar 2006'da Kaliforniya Pasadena'da, 2008'de Thousand Oaks, 2008 İsviçre ve 2010 Finlandiya'da gerçekleşmiştir. Altı yıl süren çalışmaların neticesinde "Luteryen/Pentekostal Diyalogu" adlı el kitabı tarzında bir final raporu yayınlanmıştır (Final Raporu 2010: 2).

Diyalog, Pentekostal ve Luteryenlerin karşılıklı basmakalıp önyargılarını terk etmesini sağlamıştır. Luteryenler, Pentekostalleri kendi mensuplarını ayartan, proselitizm faaliyetlerinde bulunan, radikal, fanatik, şeytani ve teolojik yanlıgı içinde bir grup olarak değerlendirmekteydi. Aynı şekilde Pentekostaller de Luteryenleri, dıştan gelen tanrısallık biçimine sahip, soğuk ve döneke olarak tanımlamaktaydı. Diyalog yoluyla her iki taraf farklılıklarına rağmen

pek çok ortak noktalara da sahip olduklarının farkına varmışlardır (Final Raporu 2010: 2).

### Sonuç

Pentekostal anlayışa göre, Ruh'ta vaftiz deneyimi ve teolojisi ruhsal birliğin güçlü bir simgesi olarak görülür. Bu nedenle Pentekostalizm Ruh'un dönüştürücü ve birleştirici bir deneyimini paylaşan kiliseler hareketidir. Bu yüzden hareket, doktrinel ve kültürel çeşitliliğine rağmen tek bir kilise değil, kiliseler arası küresel bir hareket olarak tanımlanmaktadır. En temel amacı, bir kilise inşa etmekten ziyade dünyada tüm kiliseleri inşa etmektir. Öğretilerinin temelinde restorasyoncu zihniyet ve eskatolojik beklentilere dair ökümenik okumalar yatar. Bu anlayışta, Tanrı'nın gücünü, merhametini ulaşılabilir ve görünür kılan Kutsal Ruh vaftizi, Tanrı'nın kiliselere birlik getirme ve tüm dünyaya müjdeyi ilan etme arzusunun/buyruğunun özel kanıtı olarak görülmektedir.

Uluslararası ökümenik çalışmalara ve müzakerelere katılımları Pentekostallerin teolojik alanda eksikliklerini görmelerine, donanımlı olabilmek gayesiyle Pentekostal ilim alanında çalışmalar yapmalarına katkı sağlamıştır. Pentekostalizmin, ökümenik anlayışın mevcut doktrinel geleneklerini, liturjik pratiklerini, ulusal ve yerel kilise kültürlerini, organizasyon yapılarını bir potada eritebildiği değerlendirilmektedir. Pentekostal ökümenik yaklaşımın amacı, farklı dini örgütlenmelerin her birinin kendine özgü niteliklerini koruyarak bir araya gelmesini hedeflemektedir.

Pentekostalizm ile diğer tarihi kiliseler arasındaki ikili diyalogların amacının, yapısal birlikten ziyade, karşılıklı saygı ve anlayışı geliştirmek üzerine olduğu görülmektedir. Pentekostal Kiliselerin yayılmacı karakteri nedeniyle proselitizm faaliyetlerine sıkça başvurması, diğer mezheplerden mensup kazanması doğal olarak rahatsızlık yaratmakta diğer Hristiyan gruplarla çeşitli platformlarda çatışmasına neden olmaktadır. Zira küresel ökümenik faaliyetler içerisine dâhil edilmesinde de, aslen Pentekostal hareketin bu agresif tavırlarının yavaşlatılması gayesi yer almaktadır. Pentekostalizmin Katolik Kiliselerinden mensup devşirmesinin ciddi boyutlara ulaştığı ve ilerleyen süreçte bu durumun Katolik dünyasında büyük bir erozyona sebep olacağı Katolik Kilisesi tarafından öngörülmektedir. Özellikle Dünya genelinde Afrika başta olmak üzere ekonomik açıdan zayıf ve yeni gelişmekte olan coğrafyalarda sert bir rekabet yaşandığı gözlenmektedir.

Pentekostal hareket, diğer mezheplerle şimdilik görünür birliktelik içerisinde. İlerleyen zamanlarda, yapısal birliktelik oluşturabilir ya da Ruh'ta özgürce hareket eden görünmez bir birliktelik meydana getirebilir. Sürecin, mevcut haliyle devam etmesi ve diğer mezheplerin Pentakostal hareketin hızlı yayılımının önüne geçecek çözümler üretememesi halinde, 21. Yüzyılın Pentakostalizmin yükseliş asrı olacağı değerlendirilmektedir.

### Kaynaklar/References

- Anderson, A. H. (2004). *An Introduction to Pentecostalism*. Cambridge: University Printing House.
- Clifton, S. (2012). *Ecumenism from the Bottom up: A Pentecostal Perspective*. *Journal of Ecumenical Studies*. 47(4): 544-560.
- Daniel, K. (2010). "An assessment of the Catholic Charismatic Renewal towards peaceful co-existence in the Roman Catholic Church". *International Journal of Sociology and Antropology*. 2(8):171-177.
- Dönmez, S. (2009). *Aklın Birlikten Çokluğa Yolculuğu*. Ankara: Birleşik Yayınevi.
- Eroğlu, A. H. (2005). *Ökümenizm ve Fener Patrikhanesi*. Ankara: Aziz Andaç Yayınları.
- Güngör, A. İ. (2016). *Vatikan, Misyon ve Diyalog*. İstanbul: İlgi Kültür Sanat Yayınları.
- Hollenweger, W. J. (1997). *Pentecostalism: Origins and Developments Worldwide*. Massachusetts: Hendrickson Publishers.
- Jambreck, S. (2008). "Unity and Fellowship of Christians from a Pentecostal Perspective". *Evangelical Journal of Theology*. 2 (1): 61-78.
- Murphy, N., Pommert, J. and Vidrine, B. (2015). "Pentecostal and Charismatic Churches", *Religion and Men's Violence Against Women*. Ed. Andy J. Johnson. London: Springer.
- Phan, P. C. (2011). "Conclusion: Whither Asian Christianities?". *Christianities in Asia*, Ed. Peter C. Phan. UK: Wiley-Blackwell.
- Radano, J. A. (2017). "The Significance of the Classical Pentecostal – Catholic International Dialogue: A Catholic Perspective". *A Light to the Nations: Explorations in Ecumenism, Missions, and Pentecostalism*. Eugene, Oregon: Pickwick Publications.
- Rausch, T. P. (2010). "Catholics and Pentecostals: Troubled History, New Initiatives". *Theological Studies*. 71.
- Robeck, C. M. (2007). "On Becoming a Christian": Some Thoughts on the International Roman Catholic-Pentecostal Dialogue. Nov.30th. Amsterdam. [www.stucom.nl/document/0205uk.pdf](http://www.stucom.nl/document/0205uk.pdf) (Erişim tarihi:19.11.2018).
- Robeck, C. M. (2011). "The Challenge of the Pentecostal Movement and the First Dialogue Results on the World Level". *Seminar 2011-Strasbourg-LWF-Dialogue*.
- Staples, P. (1998). "Ecumenism". *Encyclopedia of Religion and Society*. Ed. William H. Swatos. UK: Altamira.
- Stone, L. L. (2003). "Ecumenism". *Encyclopedia of American Religion and Politics*. Paul A. Djupe, Laura R. Olson, Facts on File. New York.



- Synan, V. (2001). *The Century of the Holy Spirit: 100 Years of Pentecostal and Charismatic Renewal*. USA: Thomas Nelson.
- Topcan, Ö. (2018). *Pentekostal Hareket ve Afrika'daki Misyon Faaliyetleri (Nijerya Örneği)*. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara.
- Topcan, Ö. (2016). "Mistik Bir Hareket Olarak Pentekostalizm'in Doğuşu: Tarihsel Bir Değerlendirme". *Dini Araştırmalar*. 19 (50): 159-183.
- Vondey, W. (ed.). (2013). *Pentecostalism and Christian Unity Volume 2: Continuing and Building Relationships*. Eugene, USA: Pickwick Publications.
- Vondey, W. (2014). "Pentecostalism and Ecumenism". Ed. Cecil M. Robeck ve Amos Yong. *The Cambridge Companion to Pentecostalism*. UK: Cambridge University Press.
- Woodhead, L. (2004). *Hristiyanlık*. Çev. Sevdâ Çalışkan. Ankara: Dost Kitapevi Yayınları.
- Yong, A. (2001). "Pentecostalism and Ecumenism: Past, Present and Future", <http://storage.cloversites.com/schoolforministry/documents/Pentecostalism%20and%20Ecumenism.pdf> (Erişim tarihi: 12.10.2018).

#### İnternet Kaynakları:

- A Handbook of Councils and Churches Profiles of Ecumenical Relationships. Erişim Adresi: [http://www.wcc2006.info/fileadmin/files/handbook\\_docs/Handbook\\_members\\_WEB.pdf](http://www.wcc2006.info/fileadmin/files/handbook_docs/Handbook_members_WEB.pdf) (Erişim tarihi: 27.12.2018).
- Evangelization, Proselytism and Common Witness: The Report from the Fourth Phase of the International Dialogue 1990-1997 between the Roman Catholic Church and some Classical Pentecostal Churches and Leaders. Erişim Adresi: [http://www.vatican.va/roman\\_curia/pontifical\\_councils/chrstuni/pentecostals/rc\\_pc\\_chrstuni\\_doc\\_1990-1997\\_evangelization-proselytism-common-witness\\_en.html](http://www.vatican.va/roman_curia/pontifical_councils/chrstuni/pentecostals/rc_pc_chrstuni_doc_1990-1997_evangelization-proselytism-common-witness_en.html) (Erişim tarihi: 14.12.2018).
- Final Report of the Dialogue between the Secretariat for Promoting Christian Unity of the Roman Catholic Church and Leaders of Some Pentecostal Churches and Participants in the Charismatic Movement within Protestant and anglican Churches: 1972-1976. Erişim Adresi: [http://www.vatican.va/roman\\_curia/pontifical\\_councils/chrstuni/pentecostals/rc\\_pc\\_chrstuni\\_doc\\_1972-1976\\_final-report-pentecostals\\_en.html](http://www.vatican.va/roman_curia/pontifical_councils/chrstuni/pentecostals/rc_pc_chrstuni_doc_1972-1976_final-report-pentecostals_en.html) Erişim tarihi: 06.12.2018.
- Final Report of the Dialogue between the Secretariat for promoting Christian unity of the Roman Catholic Church and some Classical Pentecostals 1977-82. Erişim Adresi: [http://www.vatican.va/roman\\_curia/pontifical\\_councils/chrstuni/pentecostals/rc\\_pc\\_chrstuni\\_doc\\_19840509\\_final-report-pentecostals\\_en.html](http://www.vatican.va/roman_curia/pontifical_councils/chrstuni/pentecostals/rc_pc_chrstuni_doc_19840509_final-report-pentecostals_en.html) (Erişim tarihi: 06.12.2018).
- On Becoming a Christian: Insights From Scripture and the Patristic Writings With Some Contemporary Reflections: Report of the Fifth Phase of the International Dialogue Between Some Classical Pentecostal Churches and Leaders and the Catholic Church (1998-2006) Erişim Adresi: [http://www.vatican.va/roman\\_curia/pontifical\\_councils/chrstuni/eccl-comm-docs/rc\\_pc\\_chrstuni\\_doc\\_20060101\\_becoming-a-christian\\_en.html](http://www.vatican.va/roman_curia/pontifical_councils/chrstuni/eccl-comm-docs/rc_pc_chrstuni_doc_20060101_becoming-a-christian_en.html) (Erişim Tarihi: 14.12.2018).
- Overview: Pentecostalism in Latin America. Erişim Adresi: <http://www.pewforum.org/2006/10/05/overview-pentecostalism-in-latin-america/> (Erişim tarihi: 11.10.2018).



Perspectives on Koinonia: The report from the third quinquennium of the dialogue between the Pontifical Council for Promoting Christian Unity of the Roman Catholic Church and some classical Pentecostal Churches and Leaders 1985-1989. Erişim Adresi: [http://www.vatican.va/roman\\_curia/pontifical\\_councils/chrstuni/pentecostals/rc\\_pc\\_chrstuni\\_doc\\_1985-1989\\_perspectives-koinonia\\_en.html](http://www.vatican.va/roman_curia/pontifical_councils/chrstuni/pentecostals/rc_pc_chrstuni_doc_1985-1989_perspectives-koinonia_en.html) (Erişim tarihi: 14.12.2018).